

ПУСТОВІТ Ю. Ю.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Державний торговельно-економічний
університет)

ГУРЖІЙ А. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Державний торговельно-економічний
університет)

УДК 342.9:620.9(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.21>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОВОА ПРОТИДІЯ НЕЕФЕКТИВНОМУ ВИКОРИСТАННЮ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ: РОЛЬ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Стаття присвячена всебічному аналізу проблеми раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів – як важливої складової національної безпеки держави, із особливою увагою до адміністративно-правового регулювання у сфері відновлюваної енергетики як чинника забезпечення енергетичної ефективності. В умовах тривалої збройної агресії проти України, руйнування енергетичної інфраструктури, економічної нестабільності й необхідності забезпечення стійкості економіки, проблема ефективного використання енергоресурсів набуває критичного значення. Неефективне витрачання енергетичних ресурсів спричиняє істотні економічні збитки, ускладнює державне планування в енергетичній сфері та підвищує залежність країни від імпорту енергоносіїв, що посилює її енергетичну вразливість.

У статті акцентується увага саме на адміністративно-правових механізмах протидії неефективному споживанню паливно-енергетичних ресурсів. Визначено основні напрями державної політики у цій сфері, серед яких: нормування енергоспоживання, створення системи державного контролю й нагляду, впровадження адміністративної відповідальності за порушення вимог енергозбереження, також стимулювання суб'єктів господарювання і населення до раціонального використання енергії шляхом пільг, грантів і компенсацій.

Окрему увагу приділено аналізу міжнародних зобов'язань України у сфері енергетичної безпеки. Показано, що наявні законодавчі норми часто мають декларативний характер і потребують суттєвого вдосконалення.

У статті наголошується на основних проблемах ефективного реалізації адміністративно-правових заходів, серед яких:

- недостатня ефективність механізмів контролю за енергоспоживанням;
- фрагментарність нормативно-правового регулювання;
- слабкий рівень координації між державними органами;
- недостатня правова культура населення та суб'єктів господарювання

у сфері енергозбереження.

У результаті проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері енергозбереження, підвищення

відповідальності за порушення енергетичних нормативів, активізації роботи контролюючих органів, впровадження системи стимулювання енергоефективної поведінки та поширення інформаційно-просвітницьких заходів серед громадськості. Також обґрунтовано необхідність розробки нових адміністративно-правових інструментів з урахуванням сучасних викликів і міжнародного досвіду.

Таким чином, адміністративно-правова протидія неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів розглядається як комплексна система заходів, спрямованих на досягнення цілей енергетичної безпеки, економічної стійкості та сталого розвитку України.

Ключові слова: відновлювана енергетика, адміністративно-правове регулювання, адміністративне право, паливно-енергетичні ресурси, енергозбереження, адміністративно-правова протидія, енергетична безпека, контроль і відповідальність, енергетична незалежність України, адміністративно-правовий механізм, механізми контролю, економічна стійкість держави.

Pustovit Yu. Yu., Gurzhii A. V. Administrative and legal opposition to the inefficient use of fuel and energy resources in Ukraine: the role and prospects of renewable energy

The article is devoted to a comprehensive analysis of the problem of rational use of fuel and energy resources – as an important component of the state’s national security, with special attention to administrative and legal regulation in the field of renewable energy as a factor in ensuring energy efficiency. In the conditions of prolonged armed aggression against Ukraine, the destruction of energy infrastructure, economic instability and the need to ensure the stability of the economy, the problem of efficient use of energy resources is gaining critical importance. Inefficient consumption of energy resources causes significant economic losses, complicates state planning in the energy sector and increases the country’s dependence on energy imports, which increases its energy vulnerability. The article focuses on administrative and legal mechanisms for countering the inefficient consumption of fuel and energy resources. The main directions of state policy in this area are identified, including: energy consumption regulation, creation of a system of state control and supervision, introduction of administrative liability for violation of energy conservation requirements, as well as stimulation of business entities and the population for rational use of energy through benefits, grants and compensations.

Particular attention is paid to the analysis of Ukraine’s international obligations in the field of energy security. It is shown that existing legislative norms are often declarative in nature and require significant improvement.

The article emphasizes the main problems of effective implementation of administrative and legal measures, including:

- insufficient effectiveness of energy consumption control mechanisms;
- fragmentation of regulatory and legal regulation;
- weak level of coordination between state bodies;
- insufficient legal culture of the population and business entities in the field of energy conservation.

As a result of the study, proposals were formulated to improve legislation in the field of energy conservation, increase responsibility for violations of energy standards, intensify the work of regulatory bodies, implement a system for stimulating energy-efficient behavior and disseminate information and educational activities among the public. The need to develop new administrative and legal instruments taking into account modern challenges and international experience was also substantiated.

Thus, administrative and legal counteraction to inefficient consumption of fuel and energy resources is considered as a comprehensive system of measures aimed at achieving the goals of energy security, economic stability and sustainable development of Ukraine.

Key words: *renewable energy, administrative and legal regulation, administrative law, fuel and energy resources, energy saving, administrative and legal opposition, energy security, control and responsibility, energy independence of Ukraine, administrative and legal mechanism, control mechanisms, economic stability of the state.*

Постановка проблеми. Раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів це одне із ключових чинників забезпечення економічної стабільності й енергетичної незалежності України. Проте у практиці господарської діяльності, у сфері комунального господарства, так само й серед пересічних споживачів нерідко мають місце факти неефективного витрачання енергоресурсів. Це виявляється в перевищенні норм споживання, невиконанні вимог стосовно енергозбереження.

Незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази у сфері енергозбереження, механізми адміністративно-правового впливу не завжди діють належним чином. Причинами цього слугають:

- недостатня ефективність діяльності контролюючих органів (зокрема Державної інспекції енергетичного нагляду України – надалі Держенергонагляду);
- недосконалість правових норм, що ускладнює застосування адміністративних санкцій;
- низький рівень правової культури споживачів енергоресурсів;
- відсутність дієвих стимулів для енергозбереження у комерційному та побутовому секторах.

Ситуація ускладнюється тим, що в умовах війни зросла потреба в ощадливому використанні всіх видів ресурсів. Неефективне споживання енергії, на жаль, завдає шкоди не тільки економіці, але й обороноздатності держави, оскільки збільшує вразливість енергетичної інфраструктури.

Таким чином, постає необхідність у поглибленому науковому аналізі існуючого адміністративно-правового забезпечення у сфері протидії неефективному використанню паливно-енергетичних ресурсів, виявленні його недоліків і розробленні практичних рекомендацій стосовно вдосконалення державної політики енергозбереження на основі адміністративно-правових засобів.

Мета. Проаналізувати адміністративно-правові заходи протидії неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів в Україні, визначити рівень їхньої ефективності в сучасних умовах енергетичної кризи й воєнного стану, виявити основні прогалини і недоліки у чинному законодавстві та практиці його застосування.

Це дослідження спрямоване на обґрунтування необхідності посилення адміністративного контролю у сфері енергозбереження, удосконалення правових механізмів притягнення до відповідальності за порушення норм раціонального використання енергоресурсів, розробку практичних рекомендацій для підвищення ефективності реалізації державної політики у цій сфері, також на визначення ролі адміністративного права в системі забезпечення енергетичної безпеки та сталого розвитку України відповідно до положень Конституції України та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Результати дослідження. Раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів – стратегічне завдання для будь-якої держави, особливо в умовах економічної нестабільності, збройної агресії та глобальної енергетичної кризи. Україна, відповідно до статті 16 Конституції України, проголосила забезпечення екологічної безпеки й збалансованого природокористування серед найважливіших функцій держави [1]. Однак, попри сформовану правову базу, питання адміністративно-правового впливу на неефективне споживання

енергоресурсів залишається невирішеним. Необхідність підвищення ефективності протидії марнотратству енергоресурсів обумовлює актуальність дослідження адміністративно-правових засобів саме у цій сфері.

Конституція України встановлює загальні обов'язки держави щодо охорони навколишнього природного середовища й раціонального використання природних ресурсів. Важливе місце у регулюванні відносин у сфері енергоспоживання займає Кодекс України про адміністративні правопорушення, що передбачає відповідальність за порушення правил використання енергоресурсів шляхом встановлення відповідальності за невиконання законних вимог органів державного енергетичного нагляду [2].

Незважаючи на наявність нормативної бази, її застосування виявляється недостатньо ефективним, оскільки відсутні чіткі механізми ідентифікації використання паливно-енергетичних ресурсів, критерії оцінки такого використання та спеціалізовані процедури адміністративного контролю.

Проблема адміністративно-правової протидії неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів стає навіть більш актуальною в умовах трансформаційних процесів в економіці й необхідності виконання міжнародних зобов'язань у сфері кліматичної політики. Зниження рівня неефективного використання ресурсів сприяє не лише економії енергії, але й зменшенню шкідливих викидів в атмосферу, що має прямий зв'язок із захистом прав громадян на безпечне довкілля, передбачене статтею 50 Конституції України [1].

Основними адміністративно-правовими засобами протидії неефективному використанню енергії є:

1. Адміністративний контроль, який передбачає здійснення державними органами (Держенергонаглядом, Держекоінспекцією) перевірок щодо дотримання норм енергоспоживання.
2. Адміністративна відповідальність, яка настає за порушення встановлених правил використання енергоресурсів, невиконання приписів контролюючих органів, пошкодження чи несанкціоноване використання енергетичних об'єктів.
3. Запровадження стандартів енергоефективності, які забезпечують обов'язкове впровадження заходів енергозбереження у діяльність підприємств й організацій.
4. Інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на формування правосвідомості громадян у сфері енергозбереження.

Водночас відсутність системного підходу до інтеграції цих заходів у діяльність органів державної влади призводить до неупорядкованості правозастосування.

Сьогодні в Україні існують певні механізми адміністративного впливу, однак їхня реалізація є недостатньо ефективною. Наприклад, Державна інспекція енергетичного нагляду України має обмежені ресурси й повноваження, що знижує дієвість контролю. Значна частина заходів з енергозбереження залишається на рівні рекомендацій, а не обов'язкових вимог. Д. О. Бобронніков та І. А. Чикаренко вважають, що відсутність економічних стимулів, таких, як податкові пільги чи дотації, для впровадження енергозаощаджуючих технологій знижує мотивацію суб'єктів господарювання до дотримання принципів енергозбереження. Вони зазначають, що попередні енергетичні стратегії (до 2030 та 2035 років) не були повністю реалізовані через відсутність ефективних механізмів та стимулів для їх впровадження. Автори підкреслюють необхідність перегляду та актуалізації енергетичної стратегії з урахуванням сучасних викликів, зокрема війни та змін на світових енергетичних ринках [3, с. 14–15].

Проблемним залишається і питання притягнення до адміністративної відповідальності громадян. З одного боку, законодавство передбачає можливість штрафування за порушення норм енергоспоживання у багатоквартирних будинках, недотримання режиму економії електроенергії у комунальних установах тощо. З іншого боку, механізм виявлення та фіксації таких порушень є складним і часто неефективним через відсутність належної технічної бази й нормативного врегулювання.

Актуальним напрямом удосконалення адміністративно-правових заходів може бути запровадження більш гнучкої системи санкцій. Враховуючи сучасні вимоги до енергетичної

безпеки й ефективного використання ресурсів, важливо не лише застосовувати штрафні санкції за порушення норм енергозбереження, а й впроваджувати альтернативні заходи, які допоможуть досягти реальних змін у поведінці суб'єктів господарювання.

Ці альтернативні санкції можуть бути різними, зокрема:

1. Зобов'язання провести енергетичні аудити. Аудити повинні бути б стати обов'язковими для підприємств, що споживають великі обсяги енергії. Такий підхід дозволить виявити потенціал для економії ресурсів і визначити напрямки щодо модернізації обладнання.

2. Встановлення енергоефективного обладнання. Заміна застарілого, енергозатратного обладнання на сучасні технології, що дозволить не тільки знизити витрати на енергоресурси, але й сприятиме підвищенню екологічної безпеки. Враховуючи положення частини 2 статті 96 Кодексу України про адміністративні правопорушення, який передбачає санкції за порушення норм використання енергетичних ресурсів, можна запровадити обов'язкові приписання до встановлення енергоефективних пристроїв [2]. Це також включатиме створення програм державної підтримки для підприємств, що готові здійснити модернізацію.

3. Проведення заходів з енергомодернізації. Важливим кроком також є сприяння впровадженню енергомодернізації в різних сферах, від комунального сектору до сучасних великих виробничих підприємств. Наприклад, в законодавстві ЄС існують норми, які зобов'язують власників будівель впроваджувати заходи з енергоефективності відповідно до визначених стандартів. В Україні аналогічний підхід може бути передбачений на законодавчому рівні, і відповідальність за невиконання таких вимог може бути введена через адміністративні стягнення – штрафи, а також інші санкції, наприклад, обов'язкове відшкодування витрат на енергомодернізацію.

Альтернативні санкції, на відміну від традиційних штрафів, можуть бути більш ефективними з точки зору досягнення стратегічних цілей держави у сфері енергозбереження. Вони дозволяють не тільки покарати порушника, але й створюють умови для виправлення ситуації та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Такий підхід відповідає загальним принципам адміністративного права, які передбачають не тільки покарання, а й профілактику правопорушень, також компенсацію шкоди, заподіяної порушенням.

Крім того, застосування таких альтернативних санкцій має великий потенціал у контексті ефективності адміністративного контролю, як зазначено в статті 188-37 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що регламентують адміністративну відповідальність за порушення енергетичних норм і стандартів [2].

На сьогодні застосування тільки штрафів не дає повної ефективності, тому змішаний підхід – із запровадженням обов'язкових заходів по виправленню ситуації – дозволить не лише штрафувати, а й забезпечити реальне зменшення енергетичного марнотратства.

Загалом, така гнучка система санкцій повинна базуватися на чітких нормах адміністративного права, визначених у Кодексі України про адміністративні правопорушення, з деталізацією заходів для кожного виду порушення. Важливим аспектом також є впровадження правових інститутів для стимулювання ініціатив у напрямку енергозбереження через інвестування в енергоефективні технології, створення умов для надання субсидій і пільг для підприємств, які здійснюють модернізацію енергетичних систем.

З таким підходом система адміністративно-правового регулювання стане більш ефективною та збалансованою, адже поєднуватиме як і покарання за порушення, так і стимулювання до впровадження необхідних змін у сфері енергозбереження.

Необхідність створення ефективних механізмів контролю та взаємодії між державними органами є також однією з важливих складових адміністративно-правової протидії неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів. Успіх у боротьбі з енергетичним марнотратством неможливий без координації між різними інститутами державної влади, зокрема між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України, Державною екологічною інспекцією України, а також органами місцевого самоврядування.

Міжвідомча взаємодія повинна охоплювати не лише перевірки відповідності об'єктів стандартам енергозбереження, а й організацію взаємного обміну даними. Наприклад, інформація, яка надходить від енергетичних компаній, може бути оброблена в електронних системах для більш швидкого реагування на можливі порушення. Цей підхід не тільки підвищить ефективність контролю, а й сприятиме удосконаленню державної статистики в енергетичній сфері, надаючи повніші дані для подальшого планування національної енергетичної політики.

Крім того, важливо створити єдині інтегровані інформаційні платформи, що забезпечать оперативний доступ до актуальних даних різним органам державної влади. Така цифрова взаємодія дозволить не лише швидко виявляти несанкціоновані витрати енергії чи інші порушення, а й здійснювати прогнозування ризиків, моделювати сценарії енергоспоживання в умовах кризових ситуацій, включно з військовими загрозами.

Окрему увагу слід приділити забезпеченню кіберзахисту енергетичних даних, адже їхнє знищення або спотворення внаслідок кібератак може мати серйозні наслідки для енергетичної безпеки держави. У цьому контексті міжвідомча співпраця має включати заходи із захисту інформації, стандарти кібербезпеки та спеціальну підготовку кадрів у сфері цифрової безпеки енергетичних систем.

Враховуючи важливість цієї взаємодії, важливо також звернути увагу й на розвиток адміністративно-правових інструментів, що дозволяють більш чітко визначити обов'язки кожного органу в системі енергетичного контролю. Для цього необхідно ввести нові процедури та інструкції, які б змогли регулювати не тільки порядок проведення перевірок, але й системи запобіжних заходів, що дозволяють усунути порушення до того, як вони призведуть до значних економічних або екологічних наслідків. Таким чином, контроль за дотриманням енергетичних стандартів має бути попереджувальним та оперативним, а не тільки каральним.

Запровадження нових механізмів адміністративного примусу є ще одним важливим аспектом для удосконалення правового регулювання у цій сфері. Наприклад, можливість накладення обов'язкових вимог на суб'єктів господарювання щодо здійснення енергетичних оновлень чи проведення антикризових заходів у разі критичних перевитрат енергії. До таких заходів можуть відноситися не лише фінансові санкції, а й обов'язкові витрати на модернізацію енергетичних систем або перепідготовку працівників для зниження енергоспоживання на робочих місцях. Законодавство має передбачити чіткі правила нарахування таких витрат і встановити механізм компенсації витрат для підприємств, які беруть участь у програмах енергетичної модернізації.

Прив'язка адміністративної відповідальності до конкретних стандартів енергоефективності стає одним із основних інструментів для вдосконалення адміністративного контролю. Україна має орієнтуватися на кращі європейські практики, де існують спеціальні енергетичні сертифікати для підприємств, що відповідають високим стандартам енергоефективності, також санкції за невиконання встановлених нормативів. Це дозволить створити стимул для впровадження енергозбереження і дасть підприємствам чітке розуміння їхніх обов'язків щодо споживання енергетичних ресурсів.

Підвищення ефективності заходів контролю також потребує розвитку судової практики саме у сфері енергетичних правопорушень. Правові норми мають бути чітко сформульовані для забезпечення прозорості та справедливості при вирішенні спірних питань між суб'єктами господарювання та контролюючими органами. Крім того, створення спеціалізованих судових органів, які б мали досвід у вирішенні спорів, пов'язаних з енергетичними порушеннями, дозволить підвищити ефективність правосуддя та прискорити процес розгляду таких справ.

З огляду на це все, варто запровадити нові форми правової відповідальності, які будуть узгоджені з міжнародними стандартами, зокрема у сфері охорони навколишнього середовища. Це може включати не тільки фінансові санкції, але й примусове впровадження енергетичних стандартів, що відповідатимуть вимогам сучасного енергетичного законодавства ЄС.

Ініціативи в сфері цифровізації, освітніх кампаній, міжвідомчої взаємодії та оновленої системи адміністративного примусу мають стати основою для розвитку державної енергетичної політики, яка сприятиме не лише економічному зростанню, а й збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

У разі впровадження цих заходів, Україна зможе не тільки ефективно контролювати використання енергетичних ресурсів, але й сприяти розвитку енергетичної культури серед населення, що може забезпечити більш раціональне використання енергоресурсів і зниження рівня марнотратства в майбутньому.

Також важливо згадати ще про одну дуже велику проблему – російсько-українську війну. Вона триває з 2014 року, а особливо ескалація конфлікту у 2022 році має глибокий і комплексний вплив на енергетичний сектор України. Одним із результатів цієї великої війни стало значне ослаблення енергетичної інфраструктури країни через обстріли, окупацію частини території та постійні кібератаки на стратегічно важливі енергетичні об'єкти. Водночас війна поставила під питання стабільність енергетичних поставок і висвітлює величезну залежність країни від імпорту енергоресурсів, зокрема газу та нафти, що становить загрозу національній безпеці України.

Відповідно до статті 17 Конституції України, забезпечення державної безпеки, захист суверенітету, територіальної цілісності та енергетичної незалежності є найважливішими функціями держави і справою всього українського народу [1]. Окрім того, з огляду на статтю 188-20 Кодексу України про адміністративні правопорушення, порушення законодавства у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів тягне за собою адміністративну відповідальність, що підкреслює важливість контролю та раціонального використання енергоресурсів навіть у мирний час, а тим більше в умовах війни [2].

У контексті війни з росією питання енергетичної безпеки стало однією з найбільш важливих тем для України. Одним із найбільш виразних наслідків агресії є постійне пошкодження енергетичної інфраструктури країни, що призводить до масових відключень електроенергії – блекаутів, зниження виробництва енергії та значних перебоїв у постачанні енергоресурсів. Під час обстрілів російськими військами об'єктів енергетичної інфраструктури, Україна часто стикається з ситуацією, коли не тільки мирне населення, але й стратегічні об'єкти, зокрема військові, залишаються без енергопостачання, що може привести до плачевних наслідків.

Знищення або пошкодження енергетичних мереж, підстанцій та електростанцій призводить до багатогодинних або навіть багатоденних відключень електричної енергії. Такий стан справ особливо складний для військових і цивільних об'єктів, що залежать від постійного постачання енергії для виконання критичних функцій. Міста і села опиняються без електроенергії, що ускладнює життя населення, порушує роботу комунальних служб, лікарень, а також підприємств, які мають стратегічне значення для функціонування економіки.

Одним із найбільших викликів для України є можливість так званих «планових блекаутів», коли для оптимізації споживання енергії на тлі обмежених ресурсів і пошкоджених мереж, можуть вдаватися до планового відключення деяких регіонів на визначений час. У таких умовах адміністративно-правові заходи з контролю за енергоспоживанням набувають критичної важливості.

У період війни Україна зіштовхується із ситуацією, коли обмежене постачання енергетичних ресурсів вимагатиме значної уваги до адміністративного контролю за їх використанням. У таких умовах можуть бути введені постійні енергетичні обмеження як і для комерційних, так і для побутових споживачів, зокрема, обмеження на використання енергії в години пікових навантажень або обов'язкові заходи з енергозбереження.

Одним із ефективних механізмів є введення спеціальних енергетичних ліцензій для великих споживачів енергії, що дозволяє регулювати, в якому обсязі і в якій формі здійснюється споживання паливно-енергетичних ресурсів. Органи місцевої влади повинні також бути зобов'язані проводити моніторинг споживання енергоресурсів та забезпечувати виконання енергозберезувальних заходів на своїх територіях.

Особливо важливою є впровадження системи сучасних смарт-лічильників та автоматизованих систем обліку енергоресурсів, що дозволяє у реальному часі отримувати інформацію про фактичне споживання енергії та оперативно вживати заходи при виявленні несанкціонованого або надмірного споживання.

В умовах військових дій та постійних атак на енергетичні об'єкти, забезпечення безперебійного енергопостачання для критичних об'єктів стає пріоритетним. Крім того, адміністративно-правова система повинна передбачати санкції за порушення норм енергетичної безпеки – як для фізичних осіб, так і для юридичних осіб для того, щоб мінімізувати ризики перебоїв у постачанні енергоресурсів.

У сучасних умовах міжнародна співпраця у сфері енергетичної безпеки набуває особливої ваги. Відповідно до Конституції України статті 18, Україна активно розвиває взаємини на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права, що створює правові підстави для залучення міжнародної допомоги для підтримки сталості національної енергетичної системи [1]. Крім того, міжнародні зобов'язання України у сфері енергетики впливають також із участі у міжнародних угодах, зокрема, у Договорі про Енергетичне Співтовариство 2005 рік, який інтегрує український енергетичний сектор до європейського ринку [4].

У сфері адміністративно-правових заходів така співпраця узгоджується із положеннями статті 10 Кодексу України про адміністративні правопорушення зокрема, що передбачає не лише накладення відповідальності за порушення вимог у сфері енергетики, а й обов'язок державних органів здійснювати профілактичні заходи [2]. Сюди входить і імплементація передових міжнародних практик щодо енергетичної ефективності, модернізації інфраструктури, розвитку «розумних» енергетичних мереж, автоматизації обліку та контролю за споживанням ресурсів.

Таким чином, міжнародна технічна та експертна допомога виступає не лише чинником економічної підтримки, а й важливою складовою вдосконалення адміністративно-правових інструментів регулювання енергоспоживання в Україні. Вона сприяє підвищенню ефективності державного контролю, посиленню законодавчої бази та імплементації новітніх стандартів енергетичної безпеки.

В умовах військового часу, коли енергетичні об'єкти зазнають руйнувань, адміністративно-правова система повинна чітко регламентувати процедури надання енергетичних обмежень у разі кризи. Держава має визначити, які об'єкти мають пріоритет у постачанні енергії, а також ввести правила щодо раціонального використання енергії в побутових і комерційних умовах.

У майбутньому, для запобігання великим масштабним перебоєм в енергопостачанні, необхідно активно розвивати відновлювальні джерела енергії та інші альтернативні джерела, що зменшать залежність від традиційних паливних ресурсів і знизять вразливість енергетичних систем до зовнішніх загроз.

Таким чином, у рамках адміністративно-правової протидії неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів у часи війни дуже важливо запровадити нові механізми контролю, обмеження та обов'язкові заходи щодо енергозбереження. Враховуючи постійну загрозу енергетичним колапсом через бойові дії та інші зовнішні фактори, необхідно вжити рішучих кроків для забезпечення енергетичної стабільності та безпеки, що є критичним для національної безпеки України в умовах війни. Відповідно до статті 17 Конституції України, забезпечення державної безпеки та захист суверенітету є найвищим пріоритетом державної політики, а енергетична безпека є невід'ємною складовою цього процесу [1]. Також відповідно до статті 242 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлюється відповідальність за порушення вимог щодо раціонального використання енергетичних ресурсів, що підсилює адміністративно-правові механізми впливу у цій сфері [2].

Необхідність створення ефективних механізмів контролю та взаємодії між державними органами є також однією з важливих складових адміністративно-правової протидії марнотратному витрачання паливно-енергетичних ресурсів. Успіх у боротьбі з енергетичним

марнотратством неможливий без координації між різними інститутами державної влади, зокрема між Міністерством енергетики, Державним агентством з енергозбереження, Державною екологічною інспекцією, а також органами місцевого самоврядування. Як зазначає С. В. Федоренко, ефективний державний контроль у сфері енергетики можливий лише за умови узгодженості дій між уповноваженими органами, що дозволяє виявляти системні порушення та запобігати нераціональному використанню енергоресурсів [5, с. 530].

Інтеграція цифрових технологій та розвиток інфраструктури енергоефективності є важливими аспектами реалізації державної політики в Україні. Згідно зі статтею 6 Закону України «Про енергетичну ефективність» (№ 2118-VIII), впровадження автоматизованих систем обліку енергоресурсів є обов'язковим для певних категорій споживачів, що дозволяє забезпечити точний контроль за енергоспоживанням та своєчасно виявляти перевитрати [6]. Крім того, відповідно до статті 13 цього ж закону, держава активно сприяє розвитку інформаційно-просвітницьких програм та ініціатив, що сприяють формуванню у громадян культури енергозбереження та зниженню енергетичних витрат на побутовому рівні [6].

Крім того, відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7] та «Про національну безпеку України» [8], енергетична безпека розглядається як складова частина національної безпеки, що вимагає додаткових заходів, включаючи можливе посилення адміністративних санкцій і розробку нових законодавчих ініціатив, спрямованих на запобігання нераціональному витрачання ресурсів, зокрема в умовах війни.

Висновок. З огляду на сучасну ситуацію в Україні, зокрема в умовах російської збройної агресії, забезпечення енергетичної безпеки країни набуває виняткової важливості. Рациональне використання паливно-енергетичних ресурсів є необхідною складовою не лише економічної політики, але й національної безпеки. У цьому контексті адміністративно-правова протидія неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів повинна стати стратегічним напрямом державної політики, спрямованим на стабілізацію енергетичної ситуації.

В умовах війни особливо важливою є роль міжнародної допомоги, зокрема у відновленні зруйнованої енергетичної інфраструктури та модернізації енергетичних систем. Це дозволяє Україні бути менш вразливою до зовнішніх загроз і підвищити власну енергетичну стійкість. У цьому контексті необхідно враховувати досвід країн Європейського Союзу щодо застосування систем штрафів, економічних стимулів та стандартів енергоефективності, що є важливими для побудови стійкої енергетичної системи.

Протидія неефективному витрачання паливно-енергетичних ресурсів у часи війни має бути поєднана з удосконаленням системи адміністративних санкцій, а також із прийняттям нових законодавчих ініціатив, зокрема можливим створенням окремого законодавчого акту про енергетичну відповідальність. Завдяки таким заходам Україна може значно посилити свою енергетичну незалежність та безпеку, що є невід'ємною частиною національної безпеки в умовах сучасних викликів. У підсумку, ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів не тільки дозволяє економити ресурси, але й сприяє збереженню стабільності на всіх рівнях – від повсякденного життя громадян до функціонування державних і стратегічних об'єктів, включаючи військові потреби в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Бобронніков Д. О., Чикаренко І. А. «Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення реалізації енергетичної політики України». *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 4. С. 14–15. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/456/409>

4. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства Підписання від 25.10.2005
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926#Text

5. Федоренко С. В. Державний контроль у сфері енергетики в Україні: мета, завдання та функції (адміністративно-правовий аспект). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 528–532. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/68742/1/303688-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%96-701546-1-10-20240510.pdf>

6. Закон України «Про енергетичну ефективність» (№ 2118-VIII), від 22 червня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text>

7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (*Відомості Верховної Ради України* (BBP), 1991, № 41, ст.546) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

8. Закон України «Про національну безпеку України» (*Відомості Верховної Ради* (BBP), 2018, № 31, ст.241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

